

«Hva slags forhold kan man egentlig ha til treenigheten når man er 15 år, da?»

Treenighetsteologiens relevans for konfirmasjonsundervisning

Av Camilla Jørgensen

Lektor, kateket og ph.d.-stipendiat i kirkelig undervisning ved MF vitenskapelig høyskole, camilla.jorgensen@mf.no

«Hva slags forhold kan man egentlig ha til treenigheten når man er 15 år, da?» Dette retoriske spørsmålet stiller en av kateketene jeg intervjuet i forbindelse med min masteravhandling.¹ Avhandlingens tema var kateketers forståelse av treenigheten og deres refleksjon over treenighetslærens relevans for konfirmanter livstolkning. Kateket Elin,² som stiller spørsmålet over, er den av de tre kateketene jeg intervjuet, som i størst grad peker på en forståelse av at treenigheten kan oppleves svært relevant for konfirmanter liv i dag. Samtidig er hun usikker, slik spørsmålet over indikerer.

I trosopplæringens formålsformuleringer fra Den norske kirkes *Plan for trosopplæring, Gud gir – vi deler*, leser vi at barn og unge skal lære å kjenne den treenige Gud, og samtidig settes i stand til å tolke sitt eget liv i lys av troen på den treenige Gud (Kirkerådet, 2010, s. 4).

Fra min egen bakgrunn som kateket har jeg erfart at det kan være en utfordring å formidle hva treenigheten er til konfirmanter. Ofte har jeg rotet meg inn i kompliserte og abstrakte forklaringsmodeller for hvordan det kan ha seg at Gud Faderen, Jesus Sønnen og Den hellige ånd, Hjelperen, er tre personer, men samtidig én og samme Gud. Før jeg har kommet langt inn i mine forsøksvise forklaringer, har jeg kunnet merke at konfirmantene allerede har falt av. Samtidig har jeg hatt en magesfølelse for at treenigheten er svært sentral, nettopp for konfirmanthenes muligheter til å oppleve en levende, nær og relevant Gud. Dette er

1 Denne refleksjonsartikkelen er basert på, og bearbeidet ut fra, min masteravhandling i kirkelig undervisning fra 2021, med tittelen «Hva slags forhold kan man egentlig ha til treenigheten når man er 15 år, da?»

En kvalitativ empirisk undersøkelse av hvordan kateketer i Den norske kirke reflekterer over treenighetsteologiens relevans for konfirmanter livstolkning. (Avhandlingsarbeidet er veiledet av forsteamanuensis Kristin Graff-Kallevåg). Enkelte deler av denne refleksjonsartikkelen er direkte utdrag fra masteravhandlingen.

2 Kateketene er anonymisert og har derfor fått fiktive navn.

bakgrunnen for at jeg ønsket å dykke ned i spørsmålet om hvordan treenighetslære og konfirmanter livstolkning kan henge sammen. Jeg trengte språk om måter å forstå treenigheten på.

Er det virkelig slik at treenighetsteologi nødvendigvis må anses som så «vanskelig»? Og hvordan kan treenighetsteologien gjøres relevant for konfirmanter slik at den kan bli en del av deres livstolkning? Fra et teoretisk perspektiv søker jeg å komme nærmere et svar på disse spørsmålene gjennom lesning av teologen Catherine Mowry LaCugna (1952–1997) forståelse av treenigheten i boka *God for Us* (1991).

Hvordan vi forstår hva treenigheten dreier seg om og hva vi vektlegger ved den, kan være avgjørende for vår forståelse av hvilken relevans den kan tenkes å ha. Catherine Mowry LaCugna kan beskrives som en representant for en «nyere» treenighetsteologisk retning som kan kalles sosial, narrativ eller relasjonell treenighetsforståelse.³ Hun forstår det slik at treenigheten har svært praktiske konsekvenser for (det kristne) menneskelivet. Ifølge LaCugna er den kristne Gud *relasjon* med seg selv, i et indretrinitarisk fellesskap, holdt sammen av kjærlighet, kunnskap og frihet. Den kristne Gud er imidlertid også, på samme tid, relasjon med mennesket (LaCugna, 1991, s. 222, 249). For LaCugna er treenigheten det som muliggjør denne relasjonen, som kan uttrykkes som en hellig bevegelse i stadig flyt. LaCugna beskriver det som en «hellig dans» (*divine dance*) (LaCugna, 1991, s. 299).

Når mennesker tilber og takker, lovpriser og opphøyer Gud, og lever i kjærlighet (LaCugna, 1991, s. 350–351), blir Den hellige ånd en «bro» til Gud, slik at mennesket involveres i den hellige dansen. Guds kjærlighet, gjennom den treenige Guds relasjon med mennesker, flyter over fra Gud til Guds skapning, og flyter videre mellom skapningene i nestekjærlighet, ved Ånden. Mennesket får derfor kraft til å gjøre gode gjerninger med sine medmennesker i møte med Guds kjærlighet gjennom Den hellige ånd. Slik blir mennesket Guds hender og føtter i verden. Denne kjærligheten, som speiles i hvordan Jesus møtte sine medmennesker, går «opp» igjen til Gud, fra mennesket, gjennom Den hellige ånd og Jesus. Det er denne hellige bevegelsen, muliggjort ved Jesu frelseshandling ved hans død og oppstandelse, som, ifølge LaCugna, utgjør treenigheten (LaCugna, 1991, s. 222–223).

Tradisjonelt sett har treenigheten blitt forstått ut fra to, litt ulike, perspektiver, nemlig det som kalles det immanente perspektivet og det økonomiske perspektivet. Det immanente perspektivet kan beskrives som forståelsen av det indre livet mellom Gud, Jesus og Den hellige ånd. Det økonomiske perspektivet handler om hvordan Gud, gjennom treenighetens personer, handler med verden, i historien, slik det bevitnes i Bibelens narrativ om Gud Skaperen, Jesus Frelseren og Den

3 LaCugna plasserer seg inn i en treenighetstenkning som ble toneangivende fra 1970-tallet av og som blir kalt relasjonell, sosial eller narrativ treenighetsforståelse. Man forstår da Gud som et kjærlighetens fellesskap (eng. *communion*); et indretrinitarisk fellesskap så vel som treenighetens fellesskap med sin skapning.

hellige ånd, Hjelperen.⁴ Det helt sentrale i Guds handling med verden er Jesu frelseshandling gjennom sin død og oppstandelse. Ut fra slik jeg nå svært forenklet har beskrevet det, kan det immanente perspektivet forstås som mer abstrakt og opphøyd, og det økonomiske perspektivet som mer «konkret», gjennom Guds nærværende handling med mennesker «nede» på jorda, slik vi kan lese i Bibelens frelseshistorie.

LaCugna støtter seg videre til den posisjonen at man i forståelsen av guddommen ikke kan skille disse to perspektivene fra hverandre, men at begge perspektiver beskriver den ene og treenige Gud.⁵ Imidlertid mener hun at treenigheten blir meningsløs, for mennesket, dersom man ikke først og fremst tar utgangspunkt i det økonomiske perspektivet.

Så langt det teoretiske. Men hvilke treenighetsforståelser bruker kateketer i praksis i konfirmantarbeid? Og hva tenker kateketer om hvordan deres konfirmanter forstår hva treenighetslæren kan handle om? I min masteravhandling ville jeg undersøke empirisk hvordan kateketers refleksjoner kan bidra til å komme nærmere et svar på disse spørsmålene. Jeg hadde gleden av å intervju tre kateketer om deres forståelse av treenigheten og deres forståelse av treenighetens relevans for konfirmanter livstolkning.⁶

Kateketene Kari, Elin og Siri jobber i hver sin menighet i Den norske kirke, i mellomstore byer på Østlandet.⁷ Kari har jobbet som kateket i sin menighet siden 2016, og er slik sett den yngste. Hun har kateketutdanning med mastergrad. Både Elin og Siri har arbeidet som kateketer i over tjue år, og de har fireårig kateketutdanning.⁸ De tre kateketene har derfor gjennom mange års erfaring og utdanning opparbeidet seg høy grad av kompetanse om undervisning for konfirmanter.

I det følgende vil jeg først oppsummere tre hovedfunn jeg gjør i analysen av intervjuene med kateketene. Deretter følger min refleksjon over og drøfting av disse funnene, i lys av LaCugnas treenighetsteoretiske perspektiv, og med tanke på hvilke konsekvenser studien kan få for hvordan treenighetslæren mulig kan (og bør?) tematiseres i konfirmantundervisning.

4 Selve begrepet 'oikonomia' kommer av gresk og betyr «husholdning». For mer om treenighetsteologiens utvikling, se f.eks. Ekstrand (2007) og Catherine Mowry LaCugnas posisjon (1991), eller se ev. teoripresentasjonen i min masteravhandling.

5 Jf. det som kalles Rahners regel, nemlig at «den immanente treenighet er den økonomiske treenighet og den økonomiske treenighet er den immanente treenighet» (LaCugna, 1991, s. 211).

6 En stor takk til kateketene som lot seg intervju. Uten deres tid, velvilje og engasjement hadde denne studien ikke blitt til.

7 Kateketene er anonymisert og har derfor fått fiktive navn.

8 Les mer om utvalg og annet om metode i min masteravhandling (Jørgensen, 2021).

FUNN 1: SPENNING MELLOM RELEVANS OG IRRELEVANS: AMBIVALENS INNAD I HVERT INTERVJU

I hvert av intervjuene finnes det en indre spenning. På den ene side ytrer kateketene en forståelse av at treenighetsteologi kan oppleves relevant for konfirmanter livstolkning. På den andre side gir de uttrykk for en oppfatning om at den også kan være irrelevant for konfirmanter livstolkning. Hver av kateketene kommuniserer slik et ambivalent forhold til treenighetslærens mulige relevans. Denne spenningen er derfor et av «funnene» som trer tydeligst fram.

Oppsummert peker kateket Kari på at treenighetsteologi kan gi et rikere bilde av Gud og plass til menneskelig mangfold. Hun trekker fram treenighetsteologiens mulighet for inkludering av konfirmanter mangfoldige selvforståelser, knyttet til for eksempel kjønnsidentitet og seksuell identitet, som relevante sider. Kari er opptatt av at treenigheten gir et bilde av Gud med mange og store rom. Det kan gi ulike mennesker muligheter for å relatere seg til Gud ut fra sine ulike erfaringer. Kateket Elin poengterer at treenighetsteologi kan gi muligheter for egenkjærlighet og identitetsdannelse, samt at treenighetsteologien kan bidra til et mer balansert syn på mennesket. Dette begrunner hun med at treenighetsteologi kan romme muligheten til å forene skapelsesteologiske og frelsesteologiske sider: Elin setter ord på at det å se seg selv som skapt og elsket av Gud, kan balansere det å erkjenne at man er en synder som trenger frelse. Kateket Siri på sin side trekker fram muligheten konfirmanter kan ha for etisk veiledning gjennom Jesus som forbilde, og til å motta Guds tilgivelse gjennom Jesu korsdød. Hun poengterer også at treenigheten kan fungere som en hjelp i livet ved å bidra til endring gjennom Den hellige ånd som «usynlig hjelper».

Alle kateketene peker imidlertid også på at treenighetsteologi oppleves vanskelig og abstrakt, og derfor kan oppleves mindre relevant for konfirmanter. Elin lurte på om treenighetsteologi er mer relevant med økende alder og modning. Kari sier at hun ikke klarer å svare på en del av spørsmålene knyttet til om treenighetsteologien er relevant for konfirmanter. Siri er den som tydeligst stiller spørsmål ved om treenighetsteologien oppleves relevant for konfirmanter. Dette gjør hun på grunnlag av at hun mener de fleste konfirmanter er opptatt av tradisjon og den folkekirkelige tilhørighet, mer enn av å søke etter en livstolkning i tro på den treenige Gud som motivasjon for konfirmasjon.

FUNN 2: SAMMENHENGEN MELLOM TREENIGHETSTEOLOGIENS OPPLEVDE RELEVANS OG BESKRIVELSER AV TREENIGHETEN

Når jeg ser kateketenes beskrivelser av treenigheten i sammenheng med deres refleksjoner over treenighetsteologiens relevans, finner jeg en interessant sammenheng jeg vil trekke fram. Her vil jeg bruke kateket Elins refleksjoner som eksempel. Jeg opplever at Elin i tydeligst grad beskriver det vi kaller treenighetens

økonomiske side, jamfør det jeg forklarte over om treenighetens to perspektiver. Hun beskriver Guds handling i verden ut fra hvordan Guds tre personer opptrer i det vi kaller Den store bibelfortellingen: fra Gud som Skaper, til Gud som sender sin egen Sønn, Jesus, som verdens Frelser, og til Den hellige ånd som gis til disiplene etter Jesu himmelfart og er iblant oss nå i dag. Samtidig som Elin slik kan forstås dit hen at hun tar utgangspunkt i økonomiske beskrivelser av treenigheten når hun forklarer hva treenigheten dreier seg om, er Elin også den av kateketene som er tydeligst med tanke på at hun mener treenighetsteologien for det meste er relevant for konfirmanterens livstolkning. Karis og Siris beskrivelser og refleksjoner oppleves i noe mindre grad som forankret i et økonomisk treenighetsperspektiv. I større grad enn Elin, er Kari og Siri mer tvilende til om treenighetsteologien kan være relevant for konfirmanter, på grunn av dens abstrakte sider. Karis og Siris beskrivelser av treenighetsteologien har derfor mer vekt mot det vi kan kalle immanente sider ved treenighetsteologien; nemlig forståelser som vektlegger det indretrinitariske forholdet mellom personene Gud Faderen, Jesus Sønnen og Den hellige ånd, Hjelperen.⁹ Hvor relevant kateketene tenker treenigheten er for livstolkning, kan slik henge sammen med om kateketene vektlegger en immanent eller en økonomisk forklaring av treenigheten. Jo mer økonomisk forklaring, jo mer relevans. Dette er et interessant funn, siden det vil støtte Catherine Mowry LaCugna (1991) teori. I LaCugna økonomiske argumentasjon for treenigheten, med utgangspunkt i frelseshistorien og Gud forstått som Guds handling i og med verden, ser hun treenigheten som en «practical doctrine with consequences for Christian life» (LaCugna, 1991, s.1). Ved at en tar utgangspunkt i det frelseshistoriske bibelnarrativet, mer enn at en går ut fra Guds indretrinitariske liv, kan det oppleves lettere å se relevansen for menneskelig livstolkning.

FUNN 3: SPENNINGEN MELLOM DEN KOGNITIVE FORSTÅElsen AV OG PRAKSISDIMENSJONEN VED PERSONEN DEN HELLIGE ÅND I TREENIGHETEN

Det er også en annen spenning som utpeker seg som felles for de tre kateketene. Dette er knyttet til forholdet mellom opplevelse av Den hellige ånd (Den treenige Gud) i trospraksiser på den ene siden, og den mer kognitive forståelsen eller forklaringen av Den hellige ånd på den andre siden. Jeg synes det er interessant at kateketene setter ord på at samtidig som Den hellige ånd oppleves mest komplisert å forklare, så er den også helt konkret å erfare. Alle tre kateketer trekker fram at Den hellige ånd er «den vanskeligste», slik Kari sier, eller «den vi strever mest med», slik Elin sier. Siri på sin side peker på at «Det er en usynlighet i det, men

⁹ Immanente perspektiver har også sin opprinnelse i bibeltekstene, selv om treenighetslæren slik den f.eks. er formulert i den nikenske trosbekjennelsen, ikke er direkte formulert i bibeltekstene. Det er blant annet på denne bakgrunn det var store oldkirkelige stridigheter, for man ble enige om den nikenske trosbekjennelsen på Kirkemøtet i Nikea i 325 (Ekstrand, 2007, s. 129).

den er også konkret». I en setning beskriver Siri Den hellige ånd som «fjern», men i en annen sier hun at hun fikk hjelp av Den hellige ånd til å mestre sin undervisning om Ånden. Elin påpeker at Den hellige ånd skaper troen, så vel som at den er til stede i trospraksiser i kirken. Kari beskriver bønnesvar ved Den hellige ånds praktiske hjelp. Det kan virke som om kateketene særlig ser potensialet for treenighetsteologiens relevans gjennom Den hellige ånd, som Guds virkning eller endringsmulighet direkte i eget liv.

REFLEKSJON OG DRØFTING: HVILKEN RELEVANS KAN DA TREENIGHETSTELOGI HA FOR KONFIRMANTERS LIVSTOLKNING?

Slik det kommer fram av de funnene jeg nå har presentert over, synes kateketene på den ene siden det er vanskelig å svare på spørsmålet om hvilken relevans treenighetsteologi kan ha for konfirmanterens livstolkning. På den andre siden ser de både at den kan ha sider som kan bidra til relevans, og samtidig også sider som de antar oppleves irrelevante for levde ungdomsliv.

I det følgende vil jeg reflektere over tre utvalgte aspekter ved treenighetsteologi og drøfte hvilken relevans treenighetsteologien kan tenkes å ha for ungdom i dag. Først tar jeg utgangspunkt i analyseobservasjonen av at økonomiske beskrivelser av treenigheten muligens kan bidra til å øke dens relevans for levd liv. Deretter løfter jeg fram kateketenes uttrykk for at treenighetsteologi gir rom for et rikere bilde av Gud, så vel som at den gir rom for menneskers mangfoldige forståelser av seg selv. Dette kan være relevant for konfirmanterens selvforståelse og mangfoldige identitet. Siden ungdommer kan være sårbare for å utvikle negativt selvbilde og de uheldige konsekvenser det kan få for psykisk helse, mener jeg dette er særlig aktuelt. Til sist drøfter jeg forståelsen av treenighetsteologi som relevant også for vår tilværelse, det vil si for relasjonen til våre medmennesker og til skaperverket som sådan, jamfør definisjonen av kristen livstolkning fra *Plan for trosopplæring* (2010, s. 14).¹⁰

ØKONOMISKE BESKRIVELSER OG TREENIGHETSTELOGISK RELEVANS

Er det så «enkelt», og samtidig så «vanskelig», som at hvis kateketen benytter økonomiske perspektiver i sine beskrivelser av treenigheten, vil man lettere kunne se relevansen for levd liv? For teoretikeren LaCugna er treenighetsdoktrinen relevant for praktisk levd liv og livstolkning bare hvis vi tar utgangspunkt i de økonomiske perspektivene. Dette begrunner hun med at disse lar oss få vite hvem den treenige Gud er, ut fra slik Gud har åpenbart seg gjennom frelseshistorien i Bibelen. Denne Guds selvåpenbaring mener LaCugna har praktiske dimensjoner

¹⁰ Her forstås kristen livstolkning som «å forstå seg selv og tilværelsen i lys av relasjonen til Gud, seg selv og andre mennesker og i forhold til skaperverket» (Kirkerådet, 2010, s.14).

og konsekvenser for menneskelivet, blant annet for etikk og for bønne- og tilbedelsespraksis (LaCugna, 1991, s. 1, 15, 211).

Med utgangspunkt i det økonomiske perspektivet og Den store bibelfortellingen om hvordan den treenige Gud handler i verden, som for eksempel gjennom Guds skapelse og Jesu oppstandelse, blir det mulig for mennesket å forstå seg selv i forhold til disse hendelsene. Mennesket er skapt og elsket. Derfor kan det se seg selv som uendelig verdifullt. Videre, siden Jesus var både menneske og Gud, kan vi forstå det slik at Gud gjennom Jesus har erfart menneskelig liv, både de lyse og de mørke sidene av det. Elin sier: «Gud kan være med deg gjennom livet, Gud tar imot deg når du dør». Siden Gud slik forstås dit hen at han er nær mennesker i dag gjennom Den hellige ånd, kan mennesker oppleve trygghet og trøst gjennom alle livserfaringer. Endog kan Gud på grunnlag av treenighetens økonomiske perspektiv både erfare selv, og dermed relatere seg til, menneskelig lidelse, slik teologen Jürgen Moltmann vektlegger i sin sosiale treenighetsforståelse (Moltmann, 1973/2015). Gjennom bildet av den tilstedeværende, medlidende, treenige Gud, blir det mulig for mennesket å tolke sitt eget liv, og å oppleve seg forstått og ivaretatt av Gud i alle situasjoner, for eksempel i møte med sorg og død. LaCugna er videre særlig opptatt av de praktiske konsekvenser treenighetsteologien kan få for hvordan mennesker handler, altså for hva de gjør. Relasjonen til Den treenige Gud utfordrer menneskene til å handle i kjærlighet slik Jesus, gjennom sitt livs eksempel, viste oss. Kjærligheten kommer fra Guds Ånd, som settes i bevegelse når mennesket takker og lovpriser Gud (LaCugna, 1991, s. 222- 223).

Hvis kateketene vektlegger immanente beskrivelser av hvordan den treenige Guds indre liv kan henge sammen, kan det imidlertid virke som det lettere skapes en distanse mellom hvordan de forstår Gud og hvilken relevans denne forståelsen har for menneskets eget levde liv. Det kan føre til slutninger om at Gud er «fjern», slik Siri et sted beskriver, og dermed muligens oppleves irrelevant for menneskers livstolkning. Ifølge LaCugna ville det immanente perspektivet alene føre til irrelevans, og endatil treenighetsdoktrinens «fall», siden dette etter hennes syn kun er meningsløs spekulasjon (LaCugna, 1991, s. 2–3, 210). Er det da slik at undervisningsansatte bare kan skrelle vekk det immanente perspektivet i konfirmantundervisningen, og holde seg til de mer «rent» økonomiske perspektivene? Etter mitt syn er svaret på det: Nei. Økonomiske perspektiv synes å være avgjørende for menneskets opplevelse av relevans av treenighetsteologi. Og relevans bør, etter mitt syn, være et høyt prioritert område i konfirmantundervisningssammenheng. Det problematiske ved å svare «ja» på et slikt spørsmål, kan imidlertid være at det kan bli utfordrende å fastholde den kristne kirkes bekjennelse av én Gud.

Det som derimot kan være et poeng, er å reflektere over vektningen av forholdet immanent – økonomisk i undervisningspraksisen. Elin er altså den av kateketene som tydeligst både benytter økonomiske perspektiver i sine beskrivelser og på

samme tid peker på treenighetsteologiens relevans for menneskets livstolkning. Samtidig stiller hun ett sted i intervjuet det retoriske spørsmålet: «Hva slags forhold kan man egentlig ha til treenigheten når man er 15 år, da?», som jeg siterte innledningsvis. Innforstått i dette spørsmålet lå oppfatningen om at treenighetslære er et abstrakt og vanskelig fenomen, som det kan kreve modning og interesse for å sette seg nærmere inn i. Kateket Siri peker også på dette når hun sier at hun ikke går så «dypt inn i dette med konfirmantene». Her er de inne på det at treenighetsteologi også kan være vanskelig. Allikevel, for konfirmantundervisningskonteksten handler det etter min mening i stor grad om hvilke deler av treenighetsteologien man bør velge å fokusere på (det økonomiske), og på hvilken måte man bør velge å snakke om den (ved hjelp av bibelnarrativet).

Vi kan nærmest si at samtidig som LaCugna i sin teori forener immanent og økonomisk treenighet, forener hun også abstrakt treenighetslære med faktisk levde, menneskelig liv i sitt bilde av treenigheten som «en hellig dans». Uansett om man velger å bruke «den hellige dansen» som bilde eller ikke: Det å legge hovedvekten på økonomiske perspektiver, forankret i bibelnarrativet, vil etter mitt syn være mer konstruktivt når målet er å vise relevansen for konfirmanters levde liv, enn det å fokusere for mye på å forklare hvordan Gud, Jesus og Den hellige ånd henger sammen. Samtidig vil jeg i neste avsnitt forsøke å vise at også slike immanente perspektiver, som forståelsen av Gud som opphøyd, transcendent og mer enn vi kan fatte, kan være ressurser i et livstolkningsperspektiv.

GUD ER ALLTID STØRRE!

Kari beskriver sin forståelse av Den treenige Gud som at Gud innehar «store rom», en forståelse som kan henspille på den plass treenighetsteologien kan gi for et rikere bilde av Gud, så vel som at Gud har plass for alle slags mennesker (Graff-Kallevåg, 2015, s. 92 – 93).

Immanente forklaringsmodeller kan bidra til å løfte den treenige Gud opp til et transcendent nivå utenfor menneskelige dimensjoner og menneskelig kunnskaps-tilgjengelighet, noe som kan gi rom for mangfoldige bilder. Kateket Kari ser det som en viktig verdi ikke å begrense gudsbildet. Hun bruker derfor ofte et sitat fra teologen Augustin, i møte med konfirmanter: *Semper Major*: «Gud er alltid større».

Siri peker imidlertid på vanskeligheter med forståelsen av det immanente perspektivet når hun sier: «Det er en sånn skurring i det». Hvordan det er mulig at Gud er én, men allikevel tre, går ikke opp, men skurrer. Det er med andre ord ikke mulig logisk eller intellektuelt for mennesket å gripe treenighetsdoktrinen. En mulig løsning på dette problemet kan derfor være å vise til at Gud alltid er større enn våre begreper og forklaringsmodeller, slik Kari gjør. Hvis Gud er større enn hva mennesker er i stand til å fatte, kan gudsforståelsen åpne opp for muligheter, i like stor grad som den kan føles begrensende.

Kari tolker flertallet i den trinitariske strukturen som en åpning for også å kunne inkludere mangfoldige menneskelige selvforståelser: «Det er plass i treenigheten», sier Kari. En slik flerstemmig gudsforståelse kan forstås dit hen at den åpner også for at alle slags mennesker skal kunne forstå seg selv i relasjon til Gud (Graff-Kallevåg, 2015, s. 297). Ifølge LaCugna er menneskets selvforståelse knyttet til forståelsen av fenomenet «person», som er å anse som en person i frihet (LaCugna, 1991, s. 244). Slik sett kan treenighetens kjærlighetsfelleskap inkludere også frie enkeltmenneskers egenkjærlighet, samt mangfoldige menneskelige selvforståelser, med tanke på for eksempel identitet, tro og tvil, og opplevelser av å være innenfor eller utenfor sosiale kategorier. Slik kan Gud oppleves relevant for alle mennesker med deres ulike selvoppfatninger, knyttet til for eksempel kjønn, etnisitet og seksuelle legning (LaCugna, 1991, s. 266ff).¹¹

Et annet poeng er knyttet til det å definere seg som innenfor eller utenfor en kategori som «kristen». Siri trekker fram at for mange konfirmanter er tilhørighet til kirken på grunn av tradisjon en viktig verdi. De oppsøker ikke nødvendigvis kirkelig konfirmasjon fordi de søker en «kristen» identitet/livstolkning.

Samtidig er trosopplæringens formål, slik dette er forankret i *Plan for trosopplæring*, å bidra til opplæring i tro på den treenige Gud. Alle kateketene framhever at det å delta i trospraksis er viktig i konfirmentarbeidet. For Elin innebærer bruk av trospraksiser det å legge til rette for at konfirmentene kan «møte Jesus», som hun sier. En mer praksisnær og deltakende undervisning som kan legge til rette for at konfirmentene selv kan oppleve Den hellige ånd gjennom trospraksisene, kan være et viktig didaktisk grep, i stedet for at man fokuserer så mye på kognitive treenighetsteologiske forklaringer. Men hva da med de konfirmanter som forstår seg selv utenfor en definert tro og livstolkning, men allikevel ønsker konfirmasjon på bakgrunn av tradisjon?

Her kan det altså finnes en spenning mellom treenighetens mulighet for inkludering av ulike selvforståelser, og dens «mål» om deltakelse i den hellige dansen. I konfirmentundervisningskonteksten handler det, slik jeg ser det, om navigering i balansen mellom misjonsoppdraget og ansvaret for etisk ivaretagelse av ulike menneskers egenverd og selvforståelse, slik at også tvil og «tradisjon» kan ha sin plass.

TRREENIGHETSFORSTÅELSE OG UNGDOMMERS FORSTÅELSE AV TILVÆRELSEN

Ifølge definisjonen av kristen livstolkning fra *Plan for trosopplæring* angår livstolkning, i tillegg til menneskets selvforståelse, også en forståelse av vårt

¹¹ Ved hjelp av treenighetsdoktrinens personbegrep og frigjørings- og feministteologi argumenterer LaCugna for marginaliserte gruppers selvforståelse i lys av treenighetsdoktrinen (LaCugna, 1991, s. 266ff). Hun tematiserer også kjønnets gudsspråk, altså det at Gud tradisjonelt har vært omtalt i hannkjønnsform, slik som «Far».

medmenneskelige liv, samt hele vår tilværelse, inkludert skaperverket (Kirkerådet, 2010, s.14).

Kateket Siri er opptatt av hvordan Jesu liv som etisk forbilde, gir konsekvenser for menneskers livsførsel. I følge LaCugna har treenighetsdoktrinen praktiske konsekvenser blant annet for etikk. Dette har den ikke bare på grunnlag av bibelfortellingens etiske dimensjoner fra de ti bud Moses fikk av Gud (2 Mos 20,1–17) til Jesu livs etiske eksempel, men også fordi mennesker er del av den hellige dansen treenighetsdoktrinen anses å være. Slik kommer Guds skapende og frelsende krefter inn også mellom mennesker i verden, ved hjelp av Den hellige ånd (LaCugna, 1991, s. 362).

Ut fra min erfaring er etikk et tema som engasjerer konfirmanter i særlig grad, fordi etiske dilemmaer oppleves tett på deres eget liv. Kateketene jeg intervjuet, kunne bekrefte dette. I lys av LaCugnas teori mener jeg kateketen kan bruke slik relasjonell treenighetsteologi som utgangspunkt for å tematisere etiske perspektiver, og omvendt. Når kateketen evner å vise sammenhengen mellom troen på den treenige Gud og menneskets livstolkning, når det gjelder for eksempel etiske holdninger til tilværelsen, vil jeg hevde at det kan være lettere for konfirmantene å se meningen også med treenighetsteologien. Slik kan kateketen gi konfirmantene tilgang til nøkler som vil kunne åpne treenighetens relevans for konfirmantens eget levde liv.

LaCugna legger altså vekt på at treenighetsforståelsen gir etiske konsekvenser for menneskers forhold til hverandre. I hvilken grad kan da treenighetsforståelsen også bidra med etiske ressurser for miljøetikk og menneskets forhold til jorda og skaperverket? Dette spesifikke temaet kommer i liten grad fram i masteravhandlingens materiale. Ungdoms forhold til jorda, miljøet og skaperverket er imidlertid et særlig aktuelt aspekt ved deres livstolkning. Vår tids klimakrise kan, slik kriser gjerne kan, sies å ha en negativ påvirkning på ungdoms virkelighetsoppfatning, inkludert deres tillit til styresmakter. I følge med Greta Thunberg har mange ungdommer, noen av dem konfirmanter, streiket fra skolen og demonstrert i protest mot voksne, som de opplever ikke responderer på deres ønsker og krav om endret klimapolitikk, som vedrører deres framtid og livsvilkår.

Når man skal diskutere hvordan teologi om Den treenige Gud som kirken bekjenner, kan fortolkes med ungdoms livstolkningsvilkår som utgangspunkt; deres selvoppfatning og oppfatning av verden, mener jeg det er nødvendig å finne ut av hva som preger deres livstolkning slik «den faktisk oppleves og er i dag». Her kan vi, etter mitt syn, hente ressurser fra en teologiforståelse med utgangspunkt i en kontekstuell og pragmatisk tilnærming (Henriksen, 2007). Hva er ungdoms kontekst og livssituasjon i dag, og hva er deres behov for bruk av teologien? Hvor er det skoen trykker, eller samvittigheten gnager? for å bruke Jan- Olav Henriksens (2007) analogi til teologiens oppgave. Opplevelsen av å stå i en krise som vedrører

ens eksistens, en krise som i tillegg foreløpig er uten løsningsutsikter, og som direkte angår ungdom selv som framtidens voksne, er et svært relevant trekk ved virkeligheten «slik den er». Spørsmålet blir altså hvordan selvpoppfatning, kontekst og teologi kan møtes.

På bakgrunn av LaCugnas argumentasjon om treenighetsdoktrinen praktiske og kontekstuelle relevans (Graff-Kallevåg, 2015, s. 298) for menneskets liv, vil jeg hevde at treenighetsdoktrinen også er relevant for hvilken forståelse mennesket kan ha av verden som sådan, og for klimautfordringen spesielt. Her har LaCugna fått kritikk for å fokusere for mye på selve mennesket, uten å innlemme det i en større kosmologisk kontekst (Karkkainen, 2007, s. 193). Klimakrise var ikke et tema på Jesu tid, ei heller da LaCugna skrev sin treenighetsteologi (1991). Allikevel er Jesu hovedbudskap nestekjærlighet, slik kateket Siri poengterer. Nestekjærlighet kan være en bærende drivkraft for all etikk, og kan også gi miljøetiske perspektiver for vern om naturen og ivaretagelse av jordas «lidelse».

For samtidig som Gud gjennom Jesus lider med mennesket, lider Gud også med hele jorda som sin skapning. Jesu seier over døden kan slik videre fortolkes til ikke bare å gjelde mennesker, men alt som lever (Jenkins, 2008). Oppstandelseshåpet er derfor ikke bare knyttet til menneskets oppstandelse fra døden, men til hele jordens nyskapelse (Ireneus i Væрге, 2011, s. 48; Hegstad, 2015, s. 266). Det er ikke dermed sagt at forventningen om nyskapelsen skal hindre menneskelig handling for å motvirke klimakrisen. Det ville være etisk uforsvarlig etter min mening (Henriksen, 2008), og jeg vil anta det også vil stride mot de fleste ungdommers opplevelse av det etiske perspektivet ved klimakrisen.

Av de praktiske konsekvenser vi kan tenke følger av treenighetsdoktrinen, mener jeg slik at også kallet til å kjempe for miljøvern kan ligge, som gode krefter som bygger opp alt Guds skaper- og frelsesverk gjennom kjærlighetens hellige dans, slik LaCugna muligens ville forklare det. Med økoteologiske perspektiver (Deane-Drummond, 2017) som ressurs for treenighetsteologien, kan det være mulig å ta på alvor den klimautfordringen som ligger i ungdoms livstolkning i dag, uten at treenighetsteologiens relevans blir mindre.

AVSLUTNING: OPPSUMMERING OG UTBLIKK

I denne artikkelen har jeg reflektert over hvordan undervisningsansatte kan gjøre treenighetsteologi mer relevant for konfirmanter, på bakgrunn av funn fra min masteravhandling. Jeg støtter meg til LaCugnas forståelse av at en treenighetsteologi som tar utgangspunkt i økonomiske perspektiver, forankret i bibelnarrativet, kan øke mulighetene for at mennesket opplever treenighetsteologi, og sin forståelse av Den treenige Gud, som relevant for eget liv og egen livstolkning. Videre har jeg hevdet at treenighetsteologi kan yte ressurser for ulike deler av livstolkningen, både for menneskelige selvforståelser, og for mellommen-

neskelig etikk. I kjølvannet av LaCugnas argumentasjon for treenighetsdoktrinen som en doktrine med praktiske konsekvenser for menneskelivet, mener jeg at også økoteologiske ressurser bør sees i sammenheng med treenighetsteologien. Sett i sammenheng med økoteologi kan relasjonell treenighetsteologi, etter mitt syn, bidra med teologisk støtte for ungdoms livstolkning. På bakgrunn av den påvirkningen klimaendringer kan ha for ungdoms oppfatning av sine omgivelser – jorden og skaperverket – kan forståelsen av Gud ikke skilles fra slike erfaringer uten å miste relevans.

Til slutt et lite utblikk: Jeg tenker det er viktig å fortsette samtalen om treenighetsteologiens relevans både i kirken – som i menighetsstaber og i refleksjoner sammen med konfirmanter – samt i academia. Kanskje kan undervisningsansatte utfordres til, med større tydelighet, å formidle til konfirmanter hvilke mulige ressurser treenighetsdoktrinen kan gi for livstolkning; slik som mulighet for et positivt selvbylde, endring til ny praksis, samt ressurser for forståelse av tilværelsen og skaperverket vi lever i. Den finske teologen Veli-Matti Kärkkäinen har formulert en «visjon» for treenighetsdoktrinen, som jeg vil slutte meg til som avslutning. Han skriver at både kirken og academia har en viktig oppgave i å fortsette samtalen om treenighetsdoktrinens relevans for levd liv. At treenighetsdoktrinen slik kan komme i dialog med menneskers livstolkning, er ikke bare av avgjørende betydning for å videreføre kirkens tro til dagens ungdommer og kommende generasjoner, men det kan endatil bidra til kirkens åndelige vekst:

Theologians' continuing struggle with and debate about the formulation of the doctrine is but another way of responding to the call of the church to both understand and express the faith revealed in the Bible and tradition for each new generation. This continuing dialogue among various, at times diverse, even contrasting voices is the fertile soil out of which real spiritual fruit grows. (Kärkkäinen, 2007, s. xiv)

LITTERATUR

- Bibelen* (2011). Det Norske Bibelselskap.
- Deane-Drummond, C. (2017). *A Primer in Ecotheology: Theology for a Fragile Earth*. Cascade books.
- Den norske kirke. (2010). *Plan for trosopplæring: Gud gir – vi deler*. Kirkerådet.
- Ekstrand, T. (2007). Treenigheten. I M. Martinson, O. Sigurdson & J. Svenungsson (Red.), *Systematisk teologi: En introduktion* (s. 121–142). Verbum.
- Graff-Kallevåg, K. (2015). *The Triune God and Baptism: An analysis and discussion of the relationship between the Trinity and baptism in the theology of Robert W. Jenson and Catherine Mowry LaCugna* [Doktorgradsavhandling]. MF Norwegian School of Theology.
- Hasker, W. (2010). Objections to Social Trinitarianism. *Religious Studies*, 46(4), 421–439.
- Hegstad, H. (2015). *Gud, verden og håpet: Innføring i kristen dogmatikk*. Luther Forlag.
- Henriksen, J-O. (2007). *Teologi i dag: Samvittighet og selvkritikk*. Fagbokforlaget.
- Henriksen, J.-O. (2008). Teologi i tro, håp og kjærlighet til Jorden. *Halvårsskrift for praktisk teologi*, 2008(2), 76–81.
- Jenkins, W. (2008). *Ecologies of Grace: Environmental ethics and Christian Theology*. Oxford University Press.
- Jørgensen, C. (2021). «Hva slags forhold kan man egentlig ha til treenigheten når man er 15 år, da?»: En kvalitativ empirisk undersøkelse av hvordan kateketer i Den norske kirke reflekterer over treenighetsteologiens relevans for konfirmanter livstolkning [Masteroppgave, MF vitenskapelig høyskole]. MF Open. <https://hdl.handle.net/11250/2770104>
- Kärkkäinen, V.-M. (2007). *The Trinity: Global Perspectives*. Westminster John Knox Press.
- LaCugna, C. M. (1991). *God for Us: The Trinity and Christian Life*. Harper One. An Imprint of Harper Collins Publishers.
- LaCugna, C. M. (1993). God in communion with us: The Trinity. I C. M. LaCugna (Red.), *Freeing theology: The essentials of theology in feminist perspective* (s. 83–114). Harper San Francisco.
- Moltmann, J. (2015). *The crucified God* (40th anniversary edition). Fortress Press, U.S. (Opprinnelig utgitt 1973).
- Peters, T. (1993). *God as Trinity: Relationality and Temporality in Divine Life*. Westminster John Knox Press.
- Væрге, J. (2011). *Det betroede menneske: Opgør med forfreden kristendom*. Forlaget Anis.